

Café Sjövik

Sven Åkesson

Det började med mat och logi för AK-arna

Kanske var det den stora arbetslösheten i slutet av 1920-talet som gav Helga och Albert Månsson idén att starta ett café i Furustad vid Ivösjöns nordligaste vik.

Under denna depressionens tid hade Sverige en kolossal arbetslöshet. Efter första världskriget ökade den under en lång period och var som mest över 30 %. Statens Arbetslöshetskommission startade *AK-arbete*, en statlig insats för att motverka arbetslösheten. En form av nödhjälpsarbete.

Under denna tid genomfördes vägbygget mellan Vånga och Barum. De vackra röda granitmurarna som utgör vägvallarna mellan Furustad och Djurhagen byggdes till stor del av dessa "AK-are". Graniten hämtades från Vångaberget vilket bidrog till att stenbrotten kunde expandera och bli arbetsplats för många. Inte bara Vångabor.

Murarna är ett minnesmärke som lär finnas kvar i många år.

AK-arna bodde inneboende med helpension hos många av traktens torpare och bönder som på detta sätt också fick en extra inkomst.

År 1929 byggde Albert det hus som sedermera skulle bli Café Sjövik. Grannen och snickaren Olof Frisk hjälpte honom. Tomten låg precis i korsningen där den nya vägen tog en annan rakare sträckning än den gamla. Tomten gränsade till de allmänna landvinningarna som bildats efter sjösänkningen 1874 och låg bara 50 meter från Ivö-sjön.

Det blev ett hus i två våningar med flera sovrum. Efter hand som barnen blev vuxna och utflugna fanns det plats till ett par AK-are som inack-orderingar. I köket kunde Helga också utspisa AK-gästerna. Denna verksamhet gav Helga mod att starta en egen affärsverksamhet.

Vägbygget med granitmurarna klart för inspektion.

Helga startade Caféet

Någon gång under 1934 startade Helga en kaffeservering. Café Sjövik såg dagens ljus. Ett rum i huset blev caférum och i trädgården ökade antalet möbelgrupper efter hand. Caférörelsen hade sin högsäsong på sommarhalvåret. Albert byggde snart till en veranda med fönsterväggar mot sjön. Helga fick ett väl fungerande Café som kunde bjuda in gästerna under alla årstider och olika väderlekar.

Albert sysslade med köp och försäljning av ved, "bränne". Han hade ett stort vedupplag på landvinningen nedanför caféet. Dit kom vedlassen från skogarna i Vånga för att sedan skeppas vidare över Ivösjön till Bromölla framför allt. Albert transporterade veden på pråmar efter ångbåten Delfin som kunde dra flera pråmar åt gången. På vägen till Bromölla kunde han hämta ved

Delfin ångar på.

från olika bryggor framför allt från Orudden, Axeltorp, Barum och Ivö för vidare leverans. I Bromölla lastades veden över på järnväg från Ångbåtsbryggan eller till ett upplag vid bryggan i Ivetofta.

Albert trivdes också med att umgås med ungdomarna. Han kunde tuffa runt med Delfin fylld med ungdomar under lediga sommarkvällar. Det fanns på den tiden många bryggor att landa vid och han kunde entusiastiskt berätta om festligheter där ungdomarna kunde dansa på strandängarna vid bryggorna till dragspelsmusik. Turerna utgick från Café Sjövik och ibland samlades man där också efter båtturen.

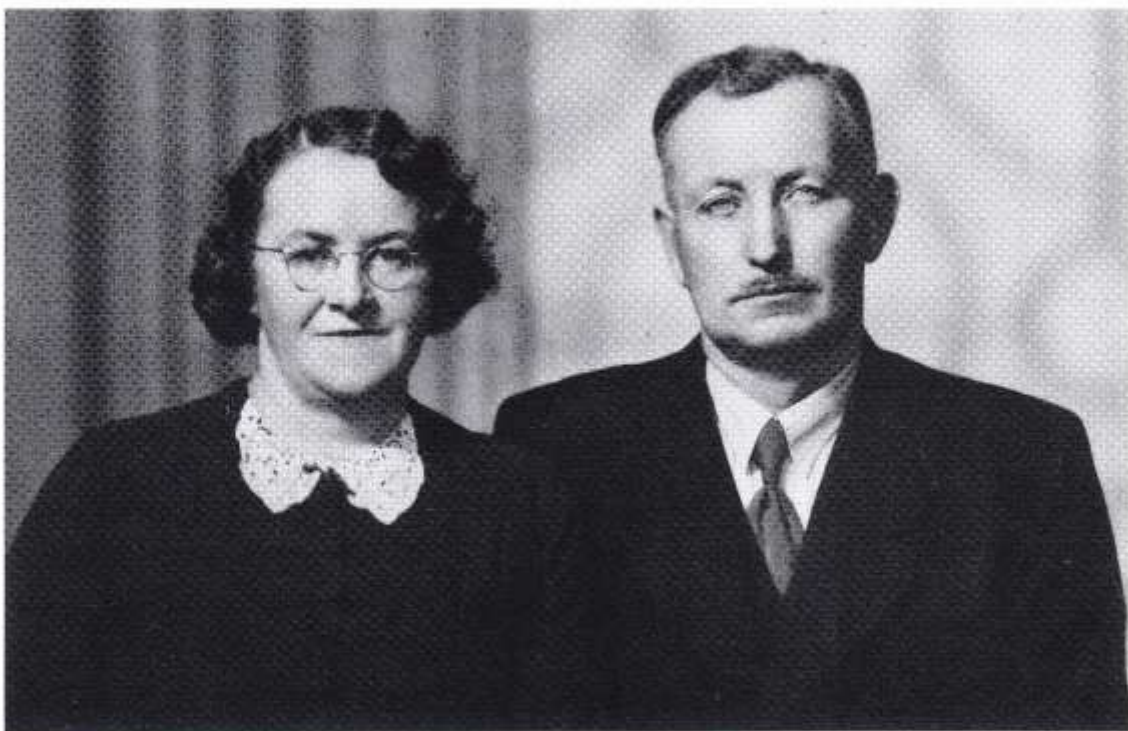
Caférörelsen utvecklades så sakteliga under 40-talet. Efter kriget blev turisterna fler och fler allt eftersom. Det som framför allt lockade besökande till Vånga var de vackra fruktodlingarna under blomningstiden i maj-juni.

Men Caféet blev en samlingspunkt även för de gamle som bodde i närheten. Postlådorna hade placerats utanför och bidrog till att samla gubbarna. Man gick in till Helga och drack kaffe. Albert kunde tillsammans med några pensionärer sitta i timmar och lösa världsproblemen på caféet. Cigarröken låg tät i lokalen. Matanzas var den mest populära rökelsen. Albert prenumererade på Det Bästa, Readers Digest, efter rekommendation från systemen i Amerika. Han bidrog därför med många samtalsämnen hämtade ur denna upplysningsbok. Mer eller mindre vetenskapliga eller sanningsenliga.

Café Sjövik var den tidens ungdomsgård

Café Sjövik blev också samlingsplatsen för ungdomarna i byn. Under sommarhalvåret samlades man vid sjön för att bada och roa sig på landvinningen mellan caféet och sjön. Ett kraftigt uppsving fick badplatsen i Furustad omkring år 1950 då Albert fick byalagets uppdrag att rensa upp stranden från vass och sly. Det skulle bli en ordentlig badplats i anslutning till den gamla stenbryggan. Albert lånade en häst med släpharv och ungdomarna fick köra hästen i vattnet för att lossa de många och långa vassrötterna. Flera lass sand kördes dit från grusgraven i Äsperyd och jämnades ut i vattnet. Albert och några skollediga ungdomar ägnade många timmar åt att göra stranden badvänlig och landvinningen till en lek- och idrottspark. Albert lärde ungdomarna att hugga med lien för att snygga upp ängen. Många längd- och höjdhoppstävlingar avverkades där liksom många tuffa fotbollsmatcher. Café Sjövik låg mycket lämpligt till för ungdomarna när de behövde läska sig eller sätta sig runt borden för att diskutera matcherna.

Vid badstranden byggde bylaget med hjälp av Olof Frisk en badhytt med en dam-och en herravdelning. Utanför den samlades tonåringarna,

Helga och Albert Månsson.

flickor och pojkar, på sina filter för att solbada, diskutera, smygröka, vänslas så smått och börja sin väg mot vuxenlivet. En vacker sommardag kunde landvinningen vara nästan helt fylld med glada ungdomar och familjer som samlades på sina filter. Läsk och glass fanns på Café Sjövik.

Albert arrangerade också en del återkommande festligheter på landvinningen vid Café Sjövik. Varje Valborgsmässoafton, åtminstone när vinden tillät, tände han brasan vid stranden när mörkret nalkades. Då samlades unga som gamla och fängslades av att titta in i lågorna. Vårkänslorna spirade och kanske hoppades man på goda fiskafängen eller en härlig sommar vid sjön.

Ute på sjön kunde man se hur några fiskare blossade efter "nöss", som egentligen heter nors. Man fångade "pyn" som man bevarade i sumpar eller dammar för att längre fram agna långrevar med levande bete och på så vis fånga både ål, gäddor och abborrar och kanske i bästa fall en gös.

Midsommarafton firades också. På eftermiddagen hjälptes barnen i Furustad åt att plocka blommor av alla de slag, smörblommor, prästkragar, blåklintar, mm och blad från träden vid sjön. Mammorna band kran-sar och klädde majstången vackert blommande och grön. När kvällen nalkades reste gubbarna stången och dansen kunde börja. Svante Bernhardsson och Vilner Book spelade upp med fiol och dragspel. Först

dansade man ringlekar med barnen. Sedan åt och drack man. Vals, polka och schottis fick den äldre generationen att roa sig till långt ut på natten.

Vid "Grans lanna" inte långt från Café Sjövik fanns en utmärkt badplats som under många år tjänstgjorde som skola för simning och livräddning åt byns ungdomar. Många kunde stanna till och "kladda" på caféet för en tjugofemöring på hemfärden. Kanske blev det en Puckstång, en Pommac eller 5-öreskolor i en påse.

Simskoleavslutningarna med diplom- och märkesutdelning och förstås kakor och lemonad hölls traditionsenligt i trädgården på Café Sjövik.

Segelsällskapet Sunnan bildades i mitten av nittonhundratalet. Båthamnen ligger 200 m från Café Sjövik. Där samlades segelentusiasterna om helgerna under de varma månaderna. Medlemmarna och de många åskådarna blev kunder vid kappseglingarna som arrangerades flera gånger om året.

Blomningsfesterna i Festabacken i Snäckestad fortgick ända fram på 70-talet. De var stora publikmagneter för Vångabygden. Tusentals besökare beundrade de vackra blommande sluttningarna mot Ivösjön. Under festdagarna hade Café Sjövik bråda dagar. Flera festfirare återkom till Vångadalen och också till Café Sjövik. Under de blommande dagarna kunde gästerna komma i bussar med 40–50 gäster år gången. Hade de förbokats så var det inga större problem för Helga och Edith men om de kom oanmälda fick man i all hast ringa in hjälp från de närboende som kunde ställa upp med att koka kaffe, servera och sedan diska efter kalaset.

Redan i slutet på 50-talet bildades ett vattenskidgäng i Furustad. Den förste som testade denna udda sport var Allan Olsson som med sin hembyggda motorbåt orkade dra upp åkarna ur vattnet. Allan konstruerade själv skidorna. Han spikade fast tofflorna på de böjda hemmagjorda skidorna. Senare kom Sixten Carlsson med en modern och snabb båt. Åkarna kunde dras runt ända ut till Örkelsö och Mågeskär. När sedan Stig Hallengren med sin Flygfisk anslöt sig utvecklades kunnandet och man tränade både trick och slalom. Man byggde en slalombana med röda bojar som guppade i viken.

Några ungdomar tog mod till sig och ställde upp i nationella tävlingar. Inte utan en viss framgång. Man kunde stolt berätta att man tävlat mot självaste Tumba-Johansson. Mest känd som ishockeyspelare förstås.

Vattenskidåkningen blev under några år ett folknöje vid Furustadsbryggan och Café Sjövik servade både de aktiva och publiken.

Café Sjövik var en samlingsplats för ungdomarna. På onsdagskvällarna samlades alla de som ville åka till "stan" på bio. Var det fyra eller fler som ville blev de ett taxigäng.

Reservlaget i bandy 1958.

Man lånade caféets telefon och ringde taxi, nr 56, Edvin Nilsson som alltid ställde upp. Han fick ju också nöjet att gå på bio.

På lördagskvällarna samlades man igen på caféet men då för att bli ett gäng som laddade upp. Då var målet ett dansställe, Jarls Fure, Lönsboda Folkets Park eller var det för tillfället var mest populärt. Edvin var flitigt anlitad.

På vintern samlades ungdomarna vid bryggan för att åka skridskor. Innanför vassarna lade sig isen tidigt och låg länge skyddad mot vågorna. De äldre ungdomarna spelade bandy. En sport som var riktigt stor i Vånga under 50- och 60-talen ända in på 70 talet. Man letade efter isar på olika sjöar men kunde ofta använda isen på Furustadsviken i Ivösjön. Särskilt när man hade rensat viken strax nedanför Café Sjövik från sjögräs och vass. Man spelade åtskilliga matcher där vid "Berntas lanna" under dessa år. Några omklädningsrum med duschar fanns inte på den tiden utan då fick bortalagets spelare klä om inne på caféets veranda. Hemmaspelarna fick byta om nere i trädungen vid sjön. Gästerna kunde vara IFK Malmö, IFK Osby, Örkelljunga IF, Perstorps SK, IFK Knislinge, Kiaby IF, Bromölla AIK, Immelns IF, Höörs IS, m fl. På 60-talet fanns det mer än 40 bandylag i Skåne.

Efter matcherna serverades varm choklad och smörgåsar på Café Sjövik.

Senare byggde Arthur Wulff en bandybana utanför sin plåtverkstad och då blev denna i stället byns moderna skridsko -och bandybana.

Livet på och vid Café Sjövik som jag minns det

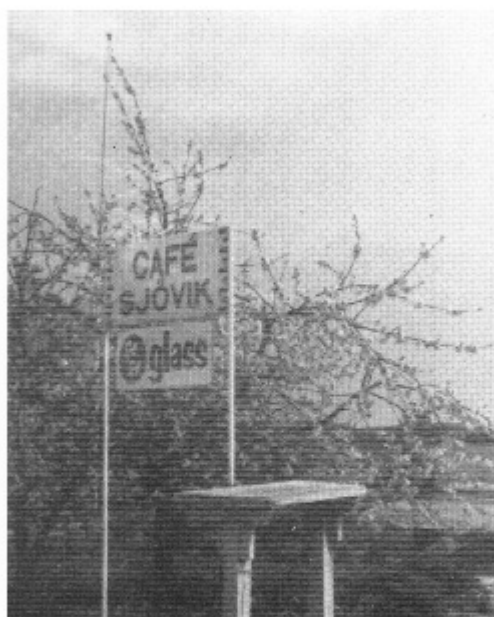
Albert dog 1952 och Helga dog 1953. Deras dotter Edith, som jobbat tillsammans med Helga under några år, blev ensam ansvarig för Café Sjöviks fortsatta drift.

Caféverksamheten levde vidare och Edith, min mor, utvecklade rörelsen med att jämsides med caféet även driva en speceriaffär. Här tillhandahölls det mesta; mjölk- och mejerivaror, bröd, frukt, konserver, mjöl, saltsill, såpa och tvättmedel, frimärken och pappersvaror, mm. I stort sett allt förutom kött- och charkvaror.

Från mjölkabryggan vid vägen hämtades varje morgon dagens, ofta förbeställda, mjölk, grädde och smör in. I början förvarades mjölken i 20 liter-skannor och smör och margarin kom i en klassisk smörlåda av trä. Sen kom mjölkflaskorna, tetrapacken och nuvarande mjölkförpackning. Detta förvarades i vår oisolerade köksfarstu och i ett skafferi som fungerade som kyl.

Utrymmet i affären var inte så stort vilket innebar att både vind och källarutrymmen användes som lager. Nerför en smal trätrappa hamnade man i källaren där förrådet av konserver, mjöl, socker, pappersvaror, saltsill, tvättmedel mm fanns. Mycket spring med andra ord.

För att klara allt detta hade mor under flera år anställd personal. Förutom att jobba i café och affär skulle de även passa mig. Jag minns bl a Laila och Inga från Oppmanna och granntösen Berit. På sommaren tillkallades ofta extra personal vid "toppar". Alice, Stina, Hjördis m fl kan säkert berätta mer om hur det var att jobba på caféet.

Mjölkabryggan vid caféet.

Berit och jag i affären.

Även vår far, Lars, ryckte in vid helgerna. Han agerade backup i köket med diskning som specialitet. På vardagarna skötte han sitt skrädderi och på senare år jobbade han på Volvo i Olofström.

En sommardag på 60-talet

En sommardag på 60-talets Café Sjövik startade med att mjölkabilen kom med sina varor. Kl 8.00 öppnade mor och snart kom Olof Frisk för att köpa sina 2 st Matanzas som han och Anna skulle avnjuta under dagen. De handlade "på bok", dåtidens kredit, och de betalade en gång per månad.

Vid 10-tiden kom Allan Nilsson, "Grahns-Allan". Han skulle ha sin dagliga förmiddagskopp kaffe med wienerbröd. Under den dryga timme han var där hann han säkert röka 3-4 cigaretter och så träffade han naturligtvis grannarna som kom och handlade. För honom och många andra var caféet en uppskattad mötesplats där man träffades och ventilerade allt som hänt och skulle ske.

Badplatsen nere vid sjön började snart fyllas med gäster. Flera av dem besökte caféet under dagen. Antingen fikade de i trädgården eller så tog de fikan med sig till sjön. Glassförsäljningen gick varm under de soliga sommardagarna och GG-glass, som det hette på den tiden, kom ett par dagar i veckan för påfyllning av glassboxen.

På caféet fanns det även en Jukebox som var laddad med låtar av den tidens idoler; Alice Babs, Elvis Presley, Doris Day, Tommy Steele, Pat Boone, Marlene Dietrich, Cliff Richard, Harry Belafonte, Ella Fitzgerald m fl. För 25 öre fick man höra 4 låtar. Mor hade ensam hand om volymkontrollen.

Vi hade även ett Golfspel (som finns än idag) som placerades på ett bord. Här har många goda fajter utspelats.

På eftermiddagen kom det ofta bilburna gäster som gärna ville sitta ute i trädgården och njuta av gott kaffe och underbar natur. Många återvände år efter år.

Och så kom "Grahns Allan" igen för eftermiddagsfikan.

Framåt kvällen blev det åter lite rusch i affären när folk stannade till efter jobbet för att handla i affären.

Merparten av bakverken som såldes på caféet bakades i köket. Men ibland beställdes det extra från bagerier i Kristianstad, Darins om jag inte minns fel. Levererades med bussen som på den tiden gick till Vånga. Åtskilliga gånger har jag hämtat kartonger med kakor vid bussplatsen i byn. Spändes fast på cykelns pakethållare och i de flesta fall så var kartongerna hela vid hemkomsten.

Andra leverantörer var Ahlgrens och Lindéns Bageri från Sölvesborg som körde ut sina varor varje vecka. Otto Werlins i Kristianstad var en annan.

Tobaksvaror köptes från Havannamagasinet i Kristianstad. Och så kom "drickabilen" från Finlands Bryggeri med läsk och svagdricka.

På sommaren var det flexibla öppettider, men i regel kunde mor stänga vid 21-tiden.

Efter att ha räknat kassan, städat, beställt varor, bakat och pysslat om oss i familjen blev det 5-6 timmars sömn i bästa fall, innan det var dags att stiga upp igen.

7-dagarsvecka var det som gällde under sommarmånaderna.

Vintertid var det stängt på söndagarna. Då hann mor med både kyrkibesök och ta emot besök av släkt och vänner.

Gäster man minns ...

Merparten av byns ungdomar spelade fotboll och bandy. På torsdagskvällarna, efter träningen på Ädlavallen, samlades spelare och ledare på caféet för att fika. Efter fikan så kungjordes laguppställningarna för helgens A- och B-lagsmatcher. Alltid lika spännande och ibland fanns man med i laget. Laguppställningarna sattes sedan upp på byns anslagstavla vid kiosken.

En sommardag i slutet av 60-talet kom det ett gäng "raggare" på besök. Det dukades upp i verandan och ett 20-tal utspisades med kaffe och Ediths hemmalagade bullar. Bra kunder tyckte säkert mor ända tills hon några timmar senare skulle duka av borden. Till sin stora förvåning fann hon att kaffekopparna hade bundits ihop med hjälp av vajrar och hänglås. Så det var bara att köpa nya koppar.

En annan sommardag i början på 60-talet var det storfrämmande på caféet. Ingen mindre än Jan Malmsjö med familj kom på besök. Hans

Kusin Peter på besök.

moster Elsa var en av delägarna på Örkelsö och i väntan på att de kom med båten för att hämta dem så passade de på att avnjuta kaffe med dopp på caféet.

Jan var intresserad av fiske och då framförallt av mete med mask. Problemet var att på Örkelsö så fanns det ingen mask men i vår hönsgård bak längan fanns det desto fler. Så här plockade vi upp feta daggmaskar och säkerligen blev det flera fina abborrar till middagen på ön.

Mor Edith vid disken.

1975 tog café-epoken slut

Mor Edith tvingades lägga ner caféet 1975 då en nyutexaminerad hälsovårdsinspektör vid kommunen ansåg att förhållandena inte var tillräckligt goda för att fortsätta caféörelsen. En drygt 40-årig café- och affärsrörelse gick därmed i graven.

Många är ni säkert som minns mycket mer om livet på och vid Café Sjövik och det finns säkert mycket mer att berätta. Tyvärr så finns det inte så många bilder bevarade. Hör gärna av er till oss, vi vill gärna veta mer.

Idag huserar Ia o Sven på Sjövik, dock utan Café. Men vem vet, kanske öppnar de upp för en dags nostalgisk träff på Café Sjövik. Med kaffe och hembakat, jukebox, golfspel, sol och bad vid sjön. Får väl ta hjälp av Margareta på Vånga 77:1 ... som vi för övrigt önskar lycka till med sin caféörelse. Hoppas de för cafétraditionen i Furustad vidare i många år.

Sven Åkesson med stor hjälp av storebror Jonny.